

Актуальні проблеми викладання дисципліни «іноземна мова за професійним спрямуванням» в умовах воєнного стану

Щеголева Тетяна Леонідівна¹

Опубліковано	Секція	УДК
21.03.2023	Освіта/Педагогіка	37.016.45:355.001.5
DOI: http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7998225		

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. З'ясовано, що введення воєнного стану, стало серйозним випробуванням для всіх учасників освітнього процесу. Провідну роль у період війни відіграють міжнародні відносини, це пов'язано з тим, що допомога у боротьбі зі збройною агресією пришвидшує настання миру та відновлення справедливості.

У зв'язку з налагодженням нових міжнародних зв'язків України володіння іноземною мовою набуло особливої актуальності.

Визначено, що важливою частиною системи підготовки майбутніх фахівців вищого освітнього закладу є навчальна дисципліна «Іноземна мова за професійним спрямуванням». Сьогоднішні реалії змінили вектор викладання, було впроваджено інноваційні методи та технології навчання, а також форми та технічні засоби, але при цьому, викладачі прагнуть зберегти ключові структурні складові та основні вимоги навчального курсу, що сприяють розвиткові ключових компетенцій майбутнього фахівця

Обґрунтовано актуальні проблеми викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» в умовах воєнного стану. Так, у зв'язку з повномасштабним вторгнення росії на територію України, що призвели до постійних повітряних тривог, під час яких необхідно знаходитись в укритті, масові відключення електроенергії, через масовані ракетні обстріли об'єктів критичної енергетичної інфраструктури зробило неможливим аудиторне навчання, а також обмежило можливості проведення в синхронному режимі дистанційних занять з Іноземної мови за професійним спрямуванням. Більше часу переважав асинхронний спосіб одержання навчального матеріалу, що ґрунтується самостійній роботі майбутніх фахівців.

Сформовані висновки, що дистанційна навчання є новою реальністю, але не забезпечує повноцінного спілкування із здобувачами вищої освіти та успішного застосовування інтерактивних методів навчання у процесі викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням». У зв'язку з цим, почали застосовуватися моделі змішаного навчання, що надає можливість здійснювати вибір здобувачем вищої освіти місця, власного темпу, ритму та часу для навчання, крім того, дозволяє використати їхні найсильніші сторони і мінімізувати слабкі.

Ключові слова: інформаційно-комунікативні технології, інтерактивні методи, подкасти, навчальні платформи, змішане навчання, дистанційне навчання.

¹ кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач кафедри іноземних мов, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, <https://orcid.org/0000-0002-3892-5426>

Current problems of teaching the discipline "foreign language for professional directions" under the conditions of martial state

Annotation. It was found that the introduction of martial law became a serious test for all participants of the educational process. International relations play a leading role during the war, this is due to the fact that assistance in the fight against armed aggression accelerates the establishment of peace and the restoration of justice.

In connection with the establishment of new international relations of Ukraine, mastering a foreign language has become especially relevant.

It was determined that an important part of the system of training future specialists of a higher educational institution is the study discipline "Foreign language by professional direction". Today's realities have changed the vector of teaching, innovative teaching methods and technologies have been introduced, as well as forms and technical means, but at the same time, teachers strive to preserve the key structural components and basic requirements of the training course, which contribute to the development of key competencies of the future specialist

The current problems of teaching the discipline "Foreign language for professional direction" in the conditions of martial law are substantiated. Thus, in connection with the full-scale invasion of Russia on the territory of Ukraine, which led to constant air alerts, during which it is necessary to be in shelter, massive power outages, due to massive missile attacks on objects of critical energy infrastructure made classroom training impossible, as well as limited the possibilities of conducting distance classes in a foreign language in a synchronous mode in a professional direction. Most of the time, the asynchronous method of obtaining educational material, based on the independent work of future specialists, prevailed.

Conclusions were made that distance learning is a new reality, but does not ensure full communication with students and successful application of interactive learning methods in the process of teaching the discipline "Foreign language for professional direction". In this regard, blended learning models have begun to be applied, which allows students to choose the place, their own pace, rhythm and time for learning, in addition, it allows them to use their strongest points and minimize their weaknesses.

Keywords: information and communication technologies, interactive methods, podcasts, educational platforms, blended learning, distance learning.

Вступ

Повномасштабна війна, яка була розв'язана росією проти України та введення воєнного стану, стало серйозним випробуванням для всіх учасників освітнього процесу. Провідну роль у період війни відіграють міжнародні відносини, це пов'язано з тим, що допомога у боротьбі зі збройною агресією пришвидшує настання миру та відновлення справедливості.

У зв'язку з налагодженням нових міжнародних зв'язків України володіння іноземною мовою набуло особливої актуальності.

Вивчення іноземних мов є важливою складовою частиною професійної підготовки майбутніх фахівців. Знання іноземних мов полегшує доступ до фахової інформації, використання Інтернет-джерел, допомагає налагоджувати міжнародні наукові контакти, розширювати можливості підвищення професійного рівня фахівця.

Особливого значення в умовах інтеграції України до європейського освітнього простору набуває питання викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням», що обумовлюється встановленням на рівні міжнародних відносин основної ролі англійської мови як мови офіційного спілкування інститутів Європейського Союзу.

Але у зв'язку з війною виникло багато проблем під час викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням», тому, необхідно вносити зміни у процес її викладання у вищих освітніх закладах.

Аналіз останніх досліджень. Значна кількість зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких: О. Биконя, В. Борщовецька, Т. Дадлі-Івенс, Л. Личко, Ю.Манько, Н. Одегова, М. Сейнт Джон, В. Соколов, Т. Хатчінсон, акцентували увагу на вивченні різних аспектів формування змістовного наповнення навчання іноземної мови професійного спрямування.

Інші вчені, а саме: Н. Гальскова, Г. Гринюк, Т. Корж, І. Мельник, О. Петрашук, О. Середа вивчали проблемні питання викладання іноземної мови за професійним спрямуванням у вищих освітніх закладах.

Проаналізувавши наукові дослідження, можемо констатувати, що на сьогодні залишається нерозв'язане проблемне питання щодо визначення та обґрунтування актуальних проблем викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» в умовах воєнного стану, що потребує комплексного дослідження.

Мета статті – визначити та обґрунтувати актуальні проблеми викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» в умовах воєнного стану.

Результати

Важливою частиною системи підготовки майбутніх фахівців вищого освітнього закладу є навчальна дисципліна «Іноземна мова за професійним спрямуванням», що обумовлено інтеграцією освітньої системи України в міжнародний освітній простір, розвитку міжнародного співробітництва, розширенням наукового обміну. Вивчення цієї дисципліни має на меті сформувати у майбутніх фахівців професійні знання, вміння та практичні навички для реалізації професійно орієнтованої комунікації. У процесі вивчення дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням, у здобувачів вищої освіти формується іншомовна комунікативна компетенція.

Міжнародний збройний конфлікт, викликаний агресією російської федерації породили значну кількість проблем у системі вищої освіти, до однієї з яких є забезпечення процесу навчання на основі стабільності та безперервності. Особливість стану території відповідно до перебігу військових дій (підконтрольна, тимчасово окупована територія України, зона активних бойових дій, територія зарубіжних країн) відіграли важливе значення для студентів і науково-педагогічних працівників для забезпечення стабільності проведення навчального процесу в умовах воєнного стану. Так, освітній процес на підконтрольній території України здійснюється у очній, змішаній та дистанційній формах. Тому для збереження життя суб'єктів освітнього процесу необхідно здійснити вибір найбільш оптимальних форми навчання. Але, на сьогодні, саме дистанційна форма навчання є домінуючою формою навчання. Але, у зв'язку з перебоями електропостачання, відсутністю доступу до мережі Інтернет, повітряні тривоги та необхідність переміщення в укриття дистанційна форма навчання не здатна в повній мірі забезпечити стабільність та безперебійність навчання. Відповідно до тимчасово окупованих територій України та зон активних бойових дій слід відмітити значна кількість вищих освітніх закладів були змушені переїхали на підконтрольну територію України.

Крім того, через активні воєнні дій велика кількість молоді змушені були переїхати за межі своєї країни, але продовжують навчання у вищих освітніх закладах дистанційно.

Нові умови навчання та викладання, що спричинила війна, стали швидким розвитком діджиталізації освіти та переходу на формат онлайн-навчання, що обумовило використання у процесі викладання навчальних дисциплін, зокрема Іноземної мови за професійним спрямуванням, групових чатів, дзвінків та

конференцій. Одним з інструментів, найбільш пристосованих для навчання та зручних у використанні стала програма Zoom.

У зв'язку з вище зазначеним, постало нагальне питання змінити вектор викладання, впровадити інноваційні методи та технології навчання, а також форми та технічні засоби, але при цьому, зберегти ключові структурні складові та основні вимоги навчального курсу, що сприяють розвиткові ключових компетенцій майбутнього фахівця, насамперед, однією з яких є комунікативна компетентність, тобто студенти мають оволодіти англійською мовою на рівні B1 (Intermediate) та B2 (Upper-Intermediate), що дозволяє вільно розмовляти англійською та підтримувати різні теми на професійну та побутову тематику, а також передбачає сприйняття мовлення на слух; можливість використовувати іноземну мову відповідно до різних стильових напрямків.

Виклики сьогодення обумовили використання дистанційного навчання в процесі викладання дисципліни «Іноземна мова а професійним спрямуванням».

Як відомо, дистанційне навчання – це система інформаційних та комунікаційних технологій та інноваційні методи викладання, які забезпечують інтерактивну взаємодію науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти на різних етапах навчання і самостійну роботу з навчальними матеріалами в Інтернет мережі [1, с. 4].

При цьому, необхідно зазначити, що самостійна робота в процесі вивчення дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» сприяє формуванню у майбутніх фахівців мовленнєвих і мовно-комунікативних компетентностей, активізує інтерес до пізнавальної діяльності, забезпечує розвиток мовленнєвої культури на високому рівні, спонукає їх до активного самостійного пошуку та обробки значного обсягу навчального матеріалу з різних джерел, насамперед, і за допомогою інтернет-ресурсів для подальшого застосування [6; 7].

Важливим стало застосування в онлайн-форматі різних інтерактивних методів і технологій викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням», а саме рольових та ділових ігор, квестів, групових дискусії, метод проектів, кейс-технологій. Як відомо, у зв'язку із воєнними діями на території нашої держави у студентів зменшився рівень мотивації до навчання. Тому, на основі цих методів та технологій, можна мотивувати та залучати майбутніх фахівців до навчання іноземної мови в форматі он-лайн [5, с. 482].

Крім того, важливо зазначити, що дистанційна форма навчання характеризується високою інтерактивністю та системою управління пізнавальною сферою майбутніх фахівців і передбачає диференціацію та індивідуалізацію процесу навчання.

Викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» у дистанційному форматі здійснюється як в синхронному режимі, тобто взаємодія між суб'єктами навчання, які одночасно перебувають в електронному освітньому середовищі (наприклад, у Zoom Meeting, використання комп'ютерної програми Skype на заняттях, а також навчальної платформи MOODLE, WhatsApp, Viber відеозв'язок, Telegram), так і асинхронному, коли взаємодія між викладачем і студентами здійснюється із затримкою у часі (наприклад, електронне листування, блоги, відео-, аудіо- та відеофайлів матеріали) [4, с. 270].

Крім того, особливе значення відіграє використання навчальних подкастів, що забезпечує насамперед розвиток аудитивних умінь на основі цікавих за змістом автентичних матеріалів та вирішує інші методичні завдання на практичному занятті з іноземної мови. Так, аналізуючи поняття «під кастинг», було визначено, що це процес створення та поширення звукових або відеофайлів – подкастів, які завантажуються за допомогою Інтернету на пристрій користувача і програвються офлайн у зручний для слухача у зручний для нього час [3, с. 231]. На даний час існують такі популярні

англомовні подкасти, як: Splendid Speaking; Voice of America: Learning English; Culips ESL Podcast; The English We Speak; Better at English.

Також, набуває актуальності застосування відео порталу Youtube у процесі викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням, що надає можливість майбутнім фахівцям переглядати спеціальні канали, які присвячені вивченню іноземної мови з фото-, відео- та аудіо матеріалів для різних рівнів підготовки. Саме за допомогою відео-методу викладач має можливість підібрати відео за спеціалізацією майбутніх фахівців, та за допомогою наочної інформації забезпечити швидше засвоєння навчального матеріалу та підвищити мотивацію у студентів.

Найбільш популярні канали – це: Go Natural English, **engVid**, **BBC Learning English**, **ETJ English**, Real English. Відповідно до практичного досвіду, застосування відеоматеріалів допомагає підвищити рівень знань, а також активізувати пізнавальний інтерес.

Таким чином, викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» у дистанційному форматі має багато переваг, але важливо зазначити, що надмірне використання інформаційних та комунікаційних технологій не забезпечує повноцінного спілкування з студентами та успішного застосування інтерактивних методів навчання, крім того, створює нерівні технічні можливості студентів в процесі вивчення Іноземної мови за професійним спрямуванням в дистанційному форматі; сигналізує про неготовність значної кількості студентів здобувати, опрацьовувати навчальну інформацію самостійно, обмежує їх включення до комунікативних і групових видів роботи. Отже, на основі цього, можемо констатувати, що дистанційне навчання є недосконалим, тому останнім часом особливе значення набуває змішане навчання.

Проаналізувавши значну кількість наукових джерел, слухним на наш погляд є позиція вчених С. Березенської, К. Бугайчука та В. Кухаренко, які характеризували змішане навчання як поєднання компонентів традиційного навчання та онлайн-занять; педагогічних теорій і технологій; навчальна методологія, викладання на основі поєднання традиційних методів з впровадженням в навчальний процес нових інформаційних технологій навчання; комбінування різних технологій в єдиний інтегрований навчальний підхід [2, с. 50].

Отже, на основі наукових поглядів вчених, важливою умовою для ефективної реалізації моделей змішаного навчання є поєднання традиційних і дистанційних технологій.

Відтак, основна мета викладачів – активно взаємодіяти з студентами, відстежувати прогрес та допомагати у разі потреби.

У процесі викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» існують такі сценарії змішаного навчання:

- аудиторне заняття з елементами он-лайн, наприклад, перевірка граматики в он-лайн, пропонування тестів та застосування різних вправ лексико-граматичної спрямованості;

- аудиторне заняття, яке доповнене елементами комунікативної спрямованості в онлайн-форматі, наприклад студенти від викладача отримують на електронну пошту завдання та мають можливість на навчальних платформах або різних в соціальних мережах комунікувати з носіями мови;

- послідовна зміна аудиторних на заняття в он-лайн, наприклад, застосування методу проектів і обговорення їх в групі, віртуальне спілкування між суб'єктами навчання;

- комунікативна взаємодія суб'єктів і об'єктів освіти в віртуальному освітньому просторі, наприклад виконання самостійної роботи під керівництвом науково-

педагогічного працівника, присутність віртуальної аудиторії, що забезпечує групову роботу [2].

Як відомо, застосування змішаного навчання у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням забезпечує вирішення наступних завдань: поглибити знання студентів за допомогою доступності та гнучкості, врахування їх індивідуально-психологічних якостей, а також індивідуальних особливостей засвоєння навчальної інформації, підвищення мотивації до навчання, активізація самостійної роботи. Крім того, на даний час існує велика кількість інструментів, які застосовуються для змішаного навчання [8].

Так, у процесі змішаного навчання іноземної мови за професійним спрямуванням активно застосовуються онлайн-інструменти, а саме: курси з безкоштовним доступом та платній основі, а також тематичне навчання, що орієнтоване на оволодіння іноземною мовою.

Для досягнення навчальних цілей у процесі вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням застосовуються зовнішні (Moodle) та внутрішні платформи (наприклад, Duolingo Macmillan Education Everywhere, ELTPlatform).

Крім того, сьогодні найбільш популярною є платформа Lingva.Skills, яка тренує активне використання англійської мови та сприяє формуванню іншомовної граматичної компетентності майбутніх фахівців

Також важливо зазначити, що під час реалізації змішаного навчання у процесі викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням», викладач виступає фасилітатором навчального процесу.

Необхідно зазначити, що залежність від технічних засобів навчання є одним з основних недоліків змішаного навчання.

Виклики сьогодення зумовлюють необхідність перегляду підходів до викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» для спеціальних цілей у вищих освітніх закладах. Цей процес має бути чітко структурованим та комплексним. Крім того, необхідно сформулювати мету навчання, визначити сукупність професійних знань, вмінь та практичних навичок, які включені до структури відповідної компетентності, яку формують у майбутніх фахівців, проаналізувати навчальні потреби учасників навчання, визначити етапи навчання, здійснити відбір навчальної інформації, розробити комплекси вправ, підібрати ефективні інтерактивні методи та технології навчання, реалізувати відповідно до навчальних результатів поточне, тематичне оцінювання.

Важливо також підбирати навчальний матеріал актуальний до сьогодення, який би детально окреслював не лише мовні аспекти, а й професійні, які б водночас тренували студента як мовознавця й фахівця.

А використання у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням інтерактивних методів та технологій дають можливість збільшити кількість розмовної практики, а використання мережі Інтернет дозволяє об'єднати людей усього світу за рахунок руйнування мовленнєвого бар'єру.

Висновки

Таким чином, на основі проведеного дослідження обґрунтовано актуальні проблеми викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» в умовах воєнного стану. Так, у зв'язку з повномасштабним вторгнення Росії на територію України, що призвели до постійних повітряних тривог, під час яких необхідно знаходитись в укритті, масові відключення електроенергії, через масовані ракетні обстріли об'єктів критичної енергетичної інфраструктури зробило неможливим аудиторне навчання, а також обмежило можливості проведення в синхронному режимі

дистанційних занять з Іноземної мови за професійним спрямуванням. Більше часу переважав асинхронний спосіб одержання навчального матеріалу, що ґрунтується самостійній роботі майбутніх фахівців.

Отже, дистанційна навчання є новою реальністю, але як було зазначено у нашому дослідженні, не забезпечує повноцінного спілкування із здобувачами вищої освіти та успішного застосовування інтерактивних методів навчання у процесі викладання дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням». У зв'язку з цим, почали застосовуватися моделі змішаного навчання, що надає можливість здійснювати вибір студентом місця, власного темпу, ритму та часу для навчання, крім того, дозволяє використати їхні найсильніші сторони і мінімізувати слабкі.

Перспективами подальших досліджень є імплементація зарубіжного досвіду у поширення моделей змішаного навчання у процесі викладання Іноземної мови за професійним спрямуванням.

Список використаних джерел

1. Блощинський, І. Г. Сутність та зміст поняття «дистанційне навчання» в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, 3. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2015_3_4
2. Кухаренко В.М., Бондаренко В.В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія. Харків: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с..
3. Сорокіна Г.М., Краснова Н.В. Викладання іноземної мови в умовах дистанційного та онлайн навчання. Scientific collection "InterConf", (51): with the Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference "Science and Practice: Implementation to Modern Society" April 18–19, 2021. Manchester, Great Britain : Peal Press Ltd., 2021. P. 229–234.
4. Подзигун О. А., Петрова А. І., Клос Н. С. Використання проблемно-орієнтованого навчання засобами інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні іншомовної компетентності майбутніх фахівців // Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи. Збірник наукових праць. Випуск 5. Львів: ЛБУ БЖД, 2017. С. 269-272.
5. Шевченко С.П. Застосування інтерактивних методів у процесі викладання курсу професійної англійської мови. Молодий вчений. 2020. №4. С.481-483.
6. Holubnycha, L., Kostikova, I., Kravchenko, H., Simonok, V., & Serheieva, H. (2019). Cloud Computing for University Students' Language Learning. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 11(4), 55-69. doi:<http://dx.doi.org/10.18662/rrem/157>
7. Kostikova, I., Miasoiedova, S. (2019). Supporting Post-Graduate Students Writing Skills Development with the Online Machine Learning Tool: Write & Improve. *Information Technologies and Learning Tools*, 74(6), 238-249. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v74i6.2600>
8. Rossett A., Frazee R. Blended learning opportunities [Electronic resource] / Allison Rossett, Rebecca Vaughan Frazee. – Electronic text data. – 2015. – Mode of access: https://www.researchgate.net/profile/Rebecca_Frazee/publication/228669485_Blended_Learning_Opportunities/links/55c1564508aed621de154484/BlendedLearningOpportunities.pdf. – Title from the screen.